

“Bu yapılanmanın İstanbul ve Kocaeli için doğru olabileceğini savunuyorum, ama diğerleri için yanlıştır ve hatalıdır”

Burada yapacağımız konuşmalar hiçbir siyasi amaca matuf değildir. Biz siyasi faaliyetlerimizi tamamladık, nöbetimizi tuttuk ülke için. Burada söyleyeceklerim tamamen tecrübeye dayanan şeylerdir.

Mülki idaremizin çok değerli amirleri, kıymetli hocalarım, değerli hazırım; ben de sözlerimin başında böylesine önemli bir konuyu gündeme taşıdığı için ve bu panelde bizlere de konuşma imkânı verdiği için Türk İdareciler Derneğine ve onun Değerli Başkanına çok teşekkür ediyorum.

Benden evvel konuşan arkadaşlarımız konuyu gayet güzel ortaya koy-

dular. Evvela şu hususun altını ben de çizmek istiyorum: Burada yapacağımız konuşmalar hiçbir siyasi amaca matuf değildir. Biz siyasi faaliyetlerimizi tamamladık, nöbetimizi tuttuk ülke için. Burada söyleyeceklerim tamamen tecrübeye dayanan şeylerdir. Geçmiş hayatımda ben üç yönde de çalıştım. Mülki idare amirliği yaptım, belediye başkanlığı yaptım, bakanlık yaptım. Yani hem merkezî hükümetin temsilcisi oldum

hem mahallî idarenin temsilcisi oldum. Dolayısıyla olaylara değişik açılardan baktım ve herkesin nasıl baktığını da gördüm, biliyorum. Mahallî idare reformunda da, daha doğrusu Türk idare reformunda da, bakanlıkların düzenlenmesi reformunda da önemli görevlerim oldu..

Şimdi, ortaya birtakım sözler sarf ediliyor, tasarı yok elimizde. Doğrudur ama, gazetelerde çıkan yazıları yalanlayan da yok. Dolayısıyla

bu konuda bir hazırlık olduğu belli aşikâr.

Büyükşehir belediyelerinin hudutlarını il hudutlarıyla eşitlenecek sözünü gazeteler yazıyor. Yani bu yazılanları ele alarak “aman hal!” demek durumundayız. Bir kere, idarenin merkezileşmesi ulusal, genel bir hastalık. Bu merkezileşmeyi iki yöntemle dağıtırsınız. Birisi, yerel yönetimlere yetki verirsiniz. O yerel yönetim deyince, yöneticisi halk tarafından seçilen idare organı, halk tarafından seçilen yöneticilerdir, onlara yetki devredersiniz veya eskilerin “Tevzii mezuniyet” dedikleri, yenilerin “yetki genişliği esası” dedikleri, Fransızların “De santralizasyon” dedikleri sistemle merkezî hükümetin taşradaki temsilcilerine yetki transfer edersiniz. Böylece merkezde toplanan yetkileri taşraya dağıtırsınız. Vatandaşa ayağında hizmet edersiniz. En yakın noktadan hizmeti sunarsınız. Aktif çalışan, verimli çalışan, hızlı çalışan bir idare sistemi oluşturursunuz.

Şimdi, Hasan Bey’in de kısmen ifade ettiği gibi, bizim idareimiz çok güzel bir sistem bulmuş. Diyor ki: “Ben taşradaki devletin en üst noktasındaki temsilcisini orada köylerden, ilçelerden seçeceğim temsilcilerle il özel idaresi bünyesinde birleştireceğim. Karar organı seçilmiş inanlardan olacak, yürütme organı da benim merkezden görevlendirdiğim insan olacak. Niçin? Çünkü her zaman birlik ve bütünlüğü tartışma konusu yapılabileceği bir ortamda bunu önlemeye çalışacağım.” Bu bizim tarihimizden gelen, güzel

bulunmuş bir metot. İl özel idaresi metodu bu.

Bunun yanında köyler var, kendi mahallî müşterek ihtiyaçlarını görmek amacıyla muhtarlarını seçiyorlar, ihtiyar heyetlerini seçiyorlar, tüzel kişilikler var. Şimdi diyorsunuz ki: “Ben 16 bin köyü kaldıracağım” “Belde belediyelerini de kaldıracağım...” Ki, bu son nüfus sayımından evvel Konya’da 212 tane belde belediyesi vardı. 30 tanesi 2 bin nüfusun altına düştüğü için belediye tüzel kişiliğini kaybetti. Ama yine de 170’in üzerinde belde belediyesi var şu anda Konya’da. “Bunların hepsini kaldıracağım, mahalle yapacağım.” Nereye? Konya Belediye Başkanlığına. Ben Konya Belediye Başkanlığı yaptım. Arkadaşlar, fiilen imkânsız. Yani orada bu işi yaptığınız takdirde çok ciddi bir karmaşaya, çok ciddi bir karışıklığa sebep olursunuz. Değil hizmet etmek, bunu bir araya getirmek fevkalade zor.

Bu yeni yapıda il özel idaresinin manası kalmıyor, görev yeri kalmıyor. Her taraf şehir sayılıyor. Kaldırmazsanız il özel idaresi ile büyükşehir belediyesi arasındaki görev taksimini yapamazsınız, mümkün olmaz. Fevkalade sıkıntıyla karşı karşıya kalırsınız. Nasıl çözeceksiniz? Ne yazacaksınız da çözeceksiniz, il özel idaresinin görevine ne yazacaksınız, büyükşehir belediyesinin görevine ne yazacaksınız? Bu mümkün olmaz.

Şimdi, Ankara’dan Türkiye’yi yönetenler bizim gibi taşrada çalışmadık-

Bu yeni yapıda il özel idaresinin manası kalmıyor, görev yeri kalmıyor. Her taraf şehir sayılıyor. Kaldırmazsanız il özel idaresi ile büyükşehir belediyesi arasındaki görev taksimini yapamazsınız, mümkün olmaz. Fevkalade sıkıntıyla karşı karşıya kalırsınız.

ları için bazı şeylerin farkında değiller. İzniniz olursa bir küçük hatıramı naklederek olaya aydınlık getireceğim. Biz 1970 yılında kaymakamlık görevine başladık, kuradan çektim Çumra Kaymakamı oldum, o yıl da 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu yürürlüğe girdi. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu belediyeleri de kapsıyor, belediyelerde de uygulanacak. Bizim Güneybağ Belediyesi var o zaman, kasaba belediyesi, beş tane memuru var, iki tanesi zabıta, üç tanesi belediye kâtabi filan. Belediye meclisinden bir bütçe getirdiler önüme, belediye meclisi demiş ki: “Arkadaş, Ankara’daki Meclis ise biz de meclisiz. Biz bu kanunu tatbik etmiyoruz, bu zammı vermiyoruz memura” Bereket, o zaman devlete saygı çok fazlaydı, biz kaymakam olarak götürdük “Yok kardeşim, sen doğru, meclisin, ama senin görevin ayrı, Ankara’daki Meclisin görevi ayrı. Ankara’daki Meclis bir laf söylerse sen burada ona uymak zorundasın. Başka çaren yok” filan deyip anlattık, izah ettik ve neticede o beş tane memurun hakkında da

Mülki idare amirlerini yerel yönetimlerde tamamen devreden çıkarırsanız büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalırsınız; özellikle ülkenin Güneydoğusunda. Gözümüzün önünde, göz göre göre millî birlik ve bütünlüğümüzün tartışıldığı bir dönemde bu kadar hata işlenir mi? Böyle bir şey yapılabilir mi? Fevkalade yanlış olur, sıkıntı olur. Türkiye'yi İstanbul ve Kocaeli'nden ibaret görmeyelim.

657 sayılı Kanun'un uygulamasını temin ettik.

Şimdi, siz mülki idare amirlerini yerel yönetimlerde tamamen devreden çıkarırsanız büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalırsınız; özellikle ülkenin güneydoğusunda. Gözümüzün önünde, göz göre göre millî birlik ve bütünlüğümüzün tartışıldığı bir dönemde bu kadar hata işlenir mi? Böyle bir şey yapılabilir mi? Fevkalade yanlış olur, sıkıntı olur. Türkiye'yi İstanbul ve Kocaeli'nden ibaret görmeyelim. Bu yapılanlar belki İstanbul için doğrudur, idare her zaman reforma muhtaçtır, çünkü yaşayan canlı bir varlıktır, her an idareyi yenilemek lazım, idari sistemleri yenilemek lazım.

İstanbul'da, Kocaeli'de kırsal kesim kalmamış olabilir. Beldeler birbirleriyle birleşmiş olabilir, oralarda bu sistemi uygularsınız, "iki vilayet" dersiniz, bitti! Orada kesersiniz. Veya bazı iller de buna dahil edilebilir ama, özel sınır çizersiniz. Mesela, ben Rize'de kaymakamlık yaptım. Rize, Çayeli, Pazar, Ardeşen ve Fındıklı kazalarının birinden çıkıp öbürüne girersiniz, arada boşluk yok. Bunları birleştirirsiniz, tek bir belediye yaparsınız ama İkizdere ile Çamlıhemşin'i bunun içine katmazsınız olmaz. Genel kanun çıkaracağım ve herkese de o şekilde tatbik edeceğim" gibi bir anlayışın içerisinde olmak yanlıştır. Ben de hak veriyorum, çünkü imarda birlik ve bütünlüğü sağlayamıyorsunuz.

Büyükşehirin yanındaki küçük belediyelerden çektiğimi ben bilirim. Bir sürü sıkıntılar çıkarıyorlar. Bunların, hakikaten bu kanunda olduğu gibi İstanbul'da olduğu gibi her tarafın belediyesi tek bir otoriteye bağlanmalı, tek bir merkeze bağlanmalı. Bu doğrudur. Yani bu yapılan işin İstanbul ve Kocaeli için doğru olabileceğini ben burada savunuyorum, ama diğerleri için de o kadar yanlıştır ki, öyle hatalıdır ki, onu anlatacak kelime bulamıyorum.

Yani Konya için, ne bileyim Antalya için, Mersin için böyle şeyler uygulanamaz, uygulama kabiliyeti yok. Fevkalade sıkıntılar çıkarır. Dolayısıyla bunu hep beraber gözden geçirmemiz lazım.

Şimdi, burada bir hususu da düzeltmem lazım veya bir hususa da

tarihî bakımdan açıklık getirmem lazım. Hasan Bey'in söylediği sözlerin yüzde 99'una katılıyorum. 3030 sayılı Belediye Kanunu ile ilgili haklı, doğrudur. Bizim çıkardığımız kanun gayet doğru bir kanundu. Yani görev taksimi tam yapılmıştı. İlçe belediyeleri halkın ihtiyacı olan işleri görecekti, iktisat işleri, evlenme işleri, vatandaşın günlük müracaat edeceği işlerdi. Daha önceki sistemde şube müdürleri var, biz onların yerine seçilmiş kişiler koyduk. Onların yanına birer de meclis verdik, vatandaş derdini çok kolay anlatabilsin dedik. İstanbul Belediye Başkanlığına giremiyorlardı.

Ondan evvelki sistem iyi bir sistem miydi? Hayır, ondan evvelki sistem Türkiye'yi o hale getirmişti ki, Ankara'ya haftada iki gün su verilirdi, beş gün su verilmezdi. Ankara'nın içme suyunu bile temin edememişti ondan evvelki sistemde. Ankara, İstanbul, İzmir çevresinde 300 bin gecekondu vardı. Ondan evvelki sistem iyi bir sistemdi diye savunamayız. Biz belediyelere gelir transfer ettik ve sadece üç tane büyükşehir belediyesi kurduk, Ankara, İstanbul ve İzmir. Bunlar da büyükşehir belediyesi olmayı hak eden yerlerdi. Bunun çoğaltılması, genişletilmesi, 16'ya çıkarılması yanlıştır. Doğrudur, Hasan Bey'e katılıyorum, ama ilk sistemi kurduk, üç büyük şehrin belediye başkanı ellerinde istifa mektubu bana geldiler. Evlendirme işinden tutun, iktisat işlerine varıncaya kadar belediyenin bütün görevlerini büyükşehre tekrar gerisingeri aldılar, istifa tehdidiyle.

Ben kabul etmedim, istifa mektuplarını bana bıraktılar gittiler.

Turgut Bey bunu göze almadı o sırada, “Bizim şimdi onunla uğraşacak vaktimiz yok. Peki, ne istiyorlarsa verin” dedi, Meclis komisyonunda kanun hükmünde kararname tasdik edilirken bozuldu, sistem karmakarışık bir hale geldi. İlçe belediyesinin yapacağı işleri büyükşehir de yapar hale geldi. Hangisi yapacak o belli değil. Çünkü görev taksimi ortadan kalktı, her işi her iki belediye de yapar hale geldi ve bütün sistem baştan aşağı kavgayla doğdu. Doğrudur, o bakımdan haklıdır ama sistemin ilk kuruluşu yanlış değildi. Çünkü Yüksekova Belediyesi ile İstanbul Belediyesini aynı gelirle ve aynı kanunla idare etmek mümkün değildi, değiştirmek lazımdı, farklılaştırmak lazımdı. Ona farklı imkânlar sağlamak lazımdı.

Biz de zaten büyükşehirlere normal belediye gelirlerine ilaveten yüzde 5, il hudutları içerisinde, belediye hudutları içerisinde toplanan vergi gelirlerinin yüzde 3’ü ile 5’i kadar gelir ilave etmiştik. Şimdi de yapılan o. Belediyelerin gelirini artırın, ona bir şey demeyiz. Ama sistemi bu kadar bozmaya hakkınız yok. Eğer niyet üstü kapalı federalizme geçmek ise yolu bu değil. Bu yanlış, fevkalade yanlış bir iş. Böyle bir federalizme geçiş olmaz. Bu ne olduğu belli olmayan bir sistem. Yani il özel idaresini tamamen ortadan kaldırılıyorsunuz... Peki, seçimleri nasıl yapacaksınız? Ben size bunun sorusunu sorayım, en azından.

Şimdiki sistemde ilçeden kontenjan var, özel idaresine seçilmek için, o kontenjanda eleman seçiliyor. Kasabaları kaldırılıyorsunuz, belediyeleri ortadan kaldırılıyorsunuz, ilçelerin bir kısmını alt belediye yapıyorsunuz onları da kaldırılıyorsunuz.

Büyükşehir belediye meclisi seçimlerini nasıl yapacaksınız? Yani 2 bin nüfuslu bizim Kelhasan Kasabamızın vatandaşı Konya’da nasıl temsil edilecek? Şimdi temsilcisi var, ama bu sistemi getirdiğiniz zaman temsilcisi olmaz. Niye? Çünkü Konya’da bir tane mahallenin nüfusu 60 bin. O 2 bin nüfusla... Eğer dersiniz ki: “2 bin nüfustan seçilen Konya’daki 60 bin nüfusun önüne geçecek” O da demokrasiye aykırı olur, o da mümkün olmaz.

Yani herkesin oyunu eşit sayacaksınız, o eşit sayma içerisinde mecburen belediye meclis üyeleri Konya merkezden teşekkül edecek. Kazalardan, kasabalardan getiremeyeceğinize göre, nüfus sayımına göre getiremeyeceğinize göre büyük sancılarla karşı karşıya kalırsınız. Getirmeye kalksanız, kontenjan verseniz bu sefer eşitlik ilkesine aykırı hareket edersiniz. Yani Konya’da bir belediye meclis üyesi 10 bin reyle seçilirken, öbür tarafta 1.000 reyle seçilen belediye meclis üyesi olur. Bütün bu sıkıntılar ortalık yerde, hiç daha açıklanmamış bir sürü problem çıkacak. Yani ben sadece şu anda tecrübeme göre aklıma gelen birkaç problemi söyledim.

Hülasa, özetliyorum: Bu sistem, ortaya atılan sistem veya bir başka

Büyükşehrin yanındaki küçük belediyelerden çektiğimi ben bilirim. Bir sürü sıkıntılar çıkarıyorlar. Bunların, hakikaten bu kanunda olduğu gibi İstanbul’da olduğu gibi her tarafın belediyesi tek bir otoriteye bağlanmalı, tek bir merkeze bağlanmalı. Bu doğrudur. Yani bu yapılan işin İstanbul ve Kocaeli için doğru olabileceğini ben burada savunuyorum, ama diğerleri için de o kadar yanlıştır ki, öyle hatalıdır ki, onu anlatacak kelime bulamıyorum.

daha herkese sorularak yapılacak bir sistemle Kocaeli gibi, İstanbul gibi illerin yönetiminde değişiklik meydana getirilebilir. Oralandaki il genel meclis sistemi yeniden gözden geçirilebilir. Büyükşehir belediyelerinin hudutları vilayet hudutlarına dayandırılabilir. Belki de iki vilayet tek bir vilayet gibi telakki edilerek, tek bir büyükşehir meclisi içerisinde toplanabilir. Ama bu sistem Türkiye’nin diğer yerlerine teşmil edilip genelleştirilemez. Fevkalade yanlış sonuçlar verir.